

Cultuurhistorische onderlegger voor
het bestemmingsplan Haven
Beverwijk en Parallelweg, Gemeente
Beverwijk

Colofon

Cultuurhistorische onderlegger voor het bestemmingsplan Haven Beverwijk en Parallelweg, Gemeente Beverwijk

Opdrachtgever: Gemeente Beverwijk
Status: Definitieve versie
Datum: 2 november 2011
Projectnummer: 50511
Auteur: C.L. Nyst
Illustraties: Cultureel Erfgoed Noord-Holland, tenzij anders vermeld

Autorisatie:

Datum:

ISSN: 1871-398X

© Cultuurcompagnie Noord-Holland, Alkmaar, 2011

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

De Stichting aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1. De Haven van Beverwijk nu	5
2. Historisch gebruik en landschappelijke ontwikkeling in het plangebied	6
3. Drie cultuurhistorische elementen.....	10
4. Cultuurhistorie in het bestemmingsplan.....	14
Literatuur- en documentatielijst	16
Afbeeldingen	17

Inleiding

In 2007 heeft Cultuurcompagnie (toen nog Cultureel Erfgoed Noord-Holland) reeds een beleidsnota voor cultuurhistorie geschreven voor de gemeente Beverwijk.¹ Pas per 1 januari 2012 zijn gemeenten verplicht cultuurhistorische elementen te inventariseren, waarderen en mee te wegen in bestemmingsplannen. Sinds 2007 geldt dat al voor archeologie dat als dubbelbestemming opgenomen moet worden in de toelichting en de planregels en op de verbeelding van elk bestemmingsplan. Maar in 2012 moeten ook het cultuurlandschap en waardevolle gebouwen meegewogen worden.

Bij vergunningaanvragen wordt aan de hand van het bestemmingsplan gekeken of rekening moet worden gehouden met cultuurhistorie. Dit document bevat alle informatie die nodig is voor het opnemen van de cultuurhistorie van het bestemmingsplangebied Haven en Parallelweg, zoals de wet dat voorschrijft. De teksten in hoofdstuk 3 kunnen rechtstreeks overgenomen worden in het bestemmingsplan.

---

¹ Visser-Poldervart 2007.

1. De Haven van Beverwijk nu

Het bestemmingsplangebied behoort tot het stedelijke gebied van de gemeente Beverwijk. Het gebied dat de Pijp en omgeving bevat, wordt grofweg begrensd door een aantal (water)wegen; van het noordwesten naar het zuidwesten zijn dat met de klok mee de Rijksweg A22, de Parallelweg, de Industrieweg, de Kanaalweg, Zijkanaal A en de Lijndenweg.

Het bestemmingsplangebied is tegenwoordig een bedrijven- en havengebied. In de zuidwestpunt ligt het Fort bij Velsen van de Stelling van Amsterdam.

2. Historisch gebruik en landschappelijke ontwikkeling in het plangebied

Het onderzoeksgebied is gelegen in het stroomgebied van het Oer-IJ op de oever van het Wijkermeer. Het Oer-IJ had een monding in zee, eerst bij Heemskerk, later bij Castricum. Archeologisch onderzoek in het Oer-IJgebied heeft bewoning van het gebied aangetoond langs de geulen van de rivier. Ook in de Buitenlanden is bewoning aangetoond in de Late IJzertijd en Romeinse Tijd. Vondsten in het onderzoeksgebied tonen dit aan². Het gebied was (waarschijnlijk) bewoond door inheemse volken, die zeer waarschijnlijk ook banden hadden met de Romeinen.

In de buurt van het onderzoeksgebied ligt Beverwijk dat uit twee middeleeuwse nederzettingen is ontstaan, te weten Sint Agathendorp en Wijk. Het eerste was een kerkdorp gelegen bij de geest (het Hofland), waarop diverse producten werden geteeld. Het tweede was een handelsnederzetting rond de Breestraat, in 12^e/13^e eeuw gesticht in de buurt van de eerstgenoemde nederzetting en gelegen op de oever van het Wijkermeer. Deze handelsnederzetting is op deze plaats ontstaan, omdat een landroute en een waterroute hier dicht bij elkaar kwamen³.

Invloed van de nederzetting Beverwijk op de Buitenlanden is (nog) niet aangetoond. Het Oer-IJ (en de restgeulen ervan) werd na de dichtslibbing van de monding gebruikt voor scheepvaart. Het Wijkermeer heeft hier in het begin van de Middeleeuwen een belangrijke rol gespeeld. De restgeul van het Oer-IJ liep aan het einde van de Vroege Middeleeuwen nog door het plangebied dat bedekt was met veen. Het riviertje werd, overeenkomstig elders in Noord-Holland door de wind uitgeblazen, waardoor het Wijkermeer ontstond. Het Wijkermeer stond via het IJ in verbinding met de Zuiderzee, waar getijden een rol speelden. Deze getijdenstromen hadden ook invloed op het Wijkermeer, zij het in verzwakte vorm. De belangrijkste invloed was de afzetting van kleideeltjes op de oevers van het Wijkermeer. Deze kleideeltjes waren met de getijdenstromen meegevoerd en bezonken op de oever van het Wijkermeer, waar de stroming stilviel⁴. Als gevolg hiervan verlandde het Wijkermeer en ontstond een groot voorland voor de haven van Beverwijk wat leidde tot de constructie van de Pijp.

Men probeerde zich tegen de wateroverlast te beschermen door het aanleggen van dijken. In de late 12^e eeuw werd de Sint Aagtendijk aangelegd, die onder andere de

---

² Zie hoofdstuk 4.1

³ Braaksma, 2003, p. 4-6

⁴ Westenberg, 1974, p.25-26

inwoners van Beverwijk moest beschermen tegen het water dat vanuit het oosten een bedreiging vormde. In de Buitenlanden werden ook meerdere pogingen ondernomen om te voorkomen dat het water verder naar het noorden toe zou stromen. Op een kaart uit 1552 is een palenscherp of dam getekend, die van oost naar west door de Buitenlanden liep⁵.

In 1546 werd de Kromme Nije ten noorden van Beverwijk afgesloten met een dam. Vanaf die tijd verdween de getijdenwerking en verloor het water in de Wijkermeer de uitschurende werking. In plaats daarvan kwam er een verlandingsproces op gang. Behalve in de Kromme Nije werd ook langs de oevers van de Wijkermeer slib afgezet. In de 17^e eeuw was tegen de Sint Aagtendijk land aangeslibd, zodat de helft van de Buitenlanden in die tijd uit land bestond en de helft nog uit het water van de Wijkermeer.

Doordat de bestaande Pijp werd verruimd en verlengd ontstond hier een binnenhaven met sluizen en kanaalvormige haventoeegang. Aan deze haven bevonden zich rond 1650 vijf scheepshellingen, een korenmolen, een oliemolen en enkele loodsen van een blauwsemlolen.

Dat met het dichtslibben van het Wijkermeer de bedreiging die van het water uitging niet was verdwenen blijkt wel uit de aanleg van de Nieuwendijk in 1719. Aanleiding voor de aanleg was een stormramp 2 jaar eerder. De Nieuwendijk vormde de verbinding tussen de Sint Aagtendijk en de Assendelverzeedijk. Deze laatste maakt deel uit van de Noorder IJ- en Zeedijken, die een dijkring vormen rond Waterland en de Zaanstreek.

In de 19^e eeuw was het Wijkermeer een moerassige poel⁶. In het midden van de 19de eeuw had Beverwijk nog min of meer zijn 16de-eeuwse vorm en omvang (topografische kaart 1849-1859). Het Wijkermeer was al een eind aangeslibt waardoor Beverwijk niet meer aan het water lag.

De topografische kaarten van rond 1850 en 1900 geven aan dat op de oever van het Wijkermeer dijken werden aangelegd. Zo kon het water niet verder naar het noorden stromen. Deze dijken zijn blijven bestaan tot aan de drooglegging van de Wijkermeer.

In 1861 kreeg de Amsterdamse Kanaalmaatschappij concessie voor het aanleggen en exploiteren van een kanaal door het IJ in de richting van Velsen. Het Noordzeekanaal werd gegraven tussen 1865 en 1876. In die tijd werden ook de gronden aan weerszijden van het kanaal drooggelegd, waarvan de Wijkermeerpolder een van de droogmakerijen is. Deze kreeg de voor droogmakerijen kenmerkende rationele verkavelingstructuur met hoofdtochten en wegen die parallel aan het Noordzeekanaal

---

⁵ Schute, 1997, 17, zie ook hoofdstuk 4.1.4

⁶ Schute, 1997, p. 14

lopen. Een dergelijke verkavelingstructuur was erop gericht zo efficiënt mogelijk te gebruiken landerijen op te leveren⁷. Het Noordzeekanaal was van groot belang voor de bereikbaarheid van Amsterdam. In de zone rond het kanaal werden in de loop van de 19^e en 20^e eeuw ook diverse havenactiviteiten ontwikkeld.

De Buitenlanden bestonden in deze tijd reeds. Hierdoor werd de afstand tussen de oever van het Wijkermeer en de Breestraat, dat het handelscentrum vormde steeds groter. Als oplossing verlengde men de havenhoofden steeds verder, waardoor de haventoeegang de Pijp ontstond, een toeleidingskanaal naar de haven vanaf het Wijkermeer. Door de aanslibbing veranderde het aanzien van de haven van een kade (ter hoogte van het huidige Meerplein) in een havenkom. Pas in de 20^e eeuw (1956) werd de havenkom gedempt en omgevormd tot het Meerplein. De Pijp werd vanaf de 17^e eeuw ook gebruikt als afwateringskanaal voor het Wijkerbroek met als doel de haven door te spoelen. Om dit afwateringskanaal tegen dichtslibben te beschermen werd de Pruimendijk aangelegd⁸.

Stelling van Amsterdam (1880/1890)

Aan het eind van de 19^e eeuw werd het oostelijk deel van de gemeente opgenomen in de Stelling van Amsterdam. De Vestingwet van 1874 was het politieke startsein voor de bouw van de Stelling van Amsterdam. De bouw van de stelling strekte zich uit over de jaren 1880 tot 1920 en behelsde de bouw van onder andere forten en sluisen, aanleg van dijken en kanalen en beplanting van delen van het gebied.

In Beverwijk liggen het Fort aan de Sint Aagtendijk, de liniedijk en het Fort bij Velsen. De omgeving van de beide forten is door de groeiende omvang van Beverwijk en de havenontwikkelingen rondom Velsen en Beverwijk sterk gewijzigd. Van Fort bij Velsen is zelfs een deel van de betonnen gebouwen gesloopt. Bij Fort aan de Sint Aagtendijk heeft vooral de aanleg van de A9 een belangrijke invloed gehad. Deze snijdt het fort los van de omgeving die het beschermde en van de liniedijk, die als verbindingsdijk met het Fort Zuidwijkermeer diende.

Geologie, geomorfologie en bodemopbouw

Zoals hierboven reeds beschreven ligt het plangebied in het gebied van het Oer-IJ en later het Wijkermeer. Op de geomorfologische kaart is het gebied aangegeven als een vlakte van getijafzettingen. De top van de Pleistocene afzettingen ligt op een diepte tussen de 14 en 18 meter beneden NAP⁹.

Tijdens de zeespiegelstijging in het Midden-Subboreaal (ca. 4250 jaar geleden) werd een strandwallensysteem (oude strandafzettingen) ontwikkeld dat de grens

---

⁷ Baas, 1999, p. 12

⁸ Westenberg, 1974, p. 47

⁹ Bron: ARCHIS2

vormde van het westelijk veengebied. Indien een strandwal hoog genoeg wordt, en vaak genoeg droogvalt, kan een deel van het zand worden opgewaaid tot duinen. In het Midden-Subboreaalaal (ca. 4250 jaar geleden) brak de zee (ten noorden van Beverwijk) door het toen aanwezige oude duin- en strandwallencomplex. Grote stukken veen werden weggeslagen en er ontstond een estuarien gebied dat de verbinding met de zee naar het achterland vormde, genaamd het Oer-IJ. De meren en geulen die toen zijn gevormd zijn voornamelijk opgevuld met mariene sedimenten.

Vanaf ongeveer 1150 na Christus begon een periode waarin in het veengebied grote meren ontstonden door afslag van het veen. Ook het Wijkermeer ontstond op deze wijze en breidde zich tot in de 16^e eeuw uit. Vanaf die tijd slibde er weer grond aan langs de oevers van het Wijkermeer en slibde het meer geleidelijk aan dicht tot een moerassige poel. Het Wijkermeer is drooggemaakt tussen 1871 en 1873 na de aanleg van het Noordzeekanaal (1870).

Periode	Datering
Nieuwe Tijd	1500 – heden
Late Middeleeuwen	1050 – 1500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450 – 1050 na Chr.
Romeinse Tijd	12 voor Chr. – 450 na Chr.
IJzertijd	800 – 12 voor Chr.
Bronstijd	2000 – 800 voor Chr.
Neolithicum	5300 – 2000 voor Chr.
Mesolithicum	8800 – 4900 voor Chr.
Paleolithicum	300000 – 8800 voor Chr.

Tabel 1 Archeologische tijdschaal

3. Drie cultuurhistorische elementen

Ten behoeve van deze cultuurhistorische onderlegger, is nauwgezet gekeken naar het plangebied. Verschillende bronnen zijn daarbij gebruikt. Zo zijn er kaarten en databases gebruikt die door het Rijk zijn gebundeld in het Archeologische Informatiesysteem (ARCHIS). Ook de Provincie Noord-Holland heeft een Cultuurhistorische waardenkaart opgesteld, die recent is gewijzigd in de Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie die meer gebaseerd is op het provinciaal beleid. Op deze kaarten zijn archeologische, geografische en bouwkundige waarden aangegeven.

Daarnaast heeft de gemeente opdracht gegeven voor een cultuurhistorische inventarisatie van de hele gemeente. Dit rapport is in concept gereed en betrokken bij onderhavige verkenning.

Verwachte archeologische waarden in het plangebied

Ten behoeve van de beleidsnota uit 2007 is cultuurhistorie van de gemeente Beverwijk uitvoerig onderzocht. Allerlei bronnen zijn bijvoorbeeld geraadpleegd om bekende en te verwachten archeologische waarden in kaart te brengen. Ook landschappelijke kenmerken zijn daarbij betrokken. Al deze gegevens zijn gestapeld om te komen tot een beleidskaart met verschillende archeologiegebieden met elk een specifieke waarde. Per archeologiegebied is bepaald bij welke planomvang archeologisch onderzoek verplicht is. Deze gebieden worden als dubbelbestemming op de verbeelding en in de planregels opgenomen.

Ten behoeve van het nieuwe bestemmingsplan is gekeken welk archeologisch onderzoek gedaan is in de periode na de tot stand koming van de beleidsnota en wat de resultaten zijn. Op de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden die de archeologische verwachting weergeeft is het gebied niet gekarteerd. Ook is er slechts twee keer archeologisch bureauonderzoek gedaan. Een onderzoek vond plaats in 2007 aan de zuidkant van de A22 (gegevens ontbreken in ARCHIS) en in 2008 vanwege de verdieping van Zijkanaal A. Er is geen veldonderzoek uitgevoerd in het plangebied.

Mede door de aanwezigheid van strandwallen en Oer-IJ kent Beverwijk een lange bewonings- en ontwikkelingsgeschiedenis. Verschillende vondsten in de omgeving van het bestemmingsplangebied bevestigen dat hier al sinds lange tijd menselijke activiteiten plaatsvonden en dat archeologische waarden in principe overal in de bodem aanwezig kunnen zijn. Omdat het bestemmingsplangebied in het voormalige Wijkermeer ligt, heeft er onvermijdelijk erosie van archeologische resten plaatsgevonden, maar anderzijds zullen archeologische vondsten door de sliblaag van het meer zijn afgedekt en beschermd.

Bronstijd

Rond 1000 voor Christus lijkt het Oer-IJ gebied bewoonbaar geweest te zijn. Er zouden met andere woorden resten in het gebied gevonden kunnen worden die vanaf die tijd dateren. Andere vondsten in het gebied tonen aan dat bewoning rond de loop van de hoofdstroom en de zijtakken van de rivier plaatsvond.¹⁰

IJzertijd en Romeinse tijd

Ook rond 100 na Christus was bewoning van het plangebied nog mogelijk, wat ook blijkt uit de vondsten in het gebied die dateren uit de Late IJzertijd en Romeinse Tijd.

Vroege Middeleeuwen

In de Vroege Middeleeuwen is het gebied bedekt geraakt met veen. In die tijd zal het plangebied vermoedelijk niet bewoond zijn geweest, zodat vondsten uit die tijd niet verwacht worden. Het veen is vermoedelijk bij het ontstaan van het Wijkermeer weggeslagen.

Late Middeleeuwen

Vanaf het begin van de Late Middeleeuwen (1050-1500 na Christus) zal handel gedreven zijn in het gebied met Beverwijk als handelscentrum. Het handelscentrum van Beverwijk lag op de strandwal, een hoger deel in het landschap dat in die tijd goed bewoonbaar was.¹¹

Nieuwe tijd

Het Wijkermeer begon te verlanden in de 16^e eeuw en is sinds die tijd niet meer gegroeid. In de 17^e eeuw bestond het plangebied voor de helft uit aangeslibd land langs de Sint Aagtendijk en voor de helft uit het water van het Wijkermeer.¹² Er werden palenschermen, dijken en kaden aangelegd op de oever van het Wijkermeer om overvloeiing van het land tegen te gaan. Resten van dergelijke kaden en dijken zijn mogelijk nog in de ondergrond van het plangebied aanwezig. In de 19^e eeuw werd de Stelling van Amsterdam aangelegd. In het bestemmingsplangebied komen volgens de provinciale Informatiekaart drie elementen voor, te weten Fort bij Velsen, inundatiegebieden en schootsvelden. Ook kunnen militaire resten in de ondergrond voorkomen.

Cultuurhistorische waarden

Uit alle bronnen blijkt het plangebied weinig cultuurhistorische waarden te bevatten. Er zijn geen rijks-, provinciale of gemeentelijke monumenten aangewezen, er is geen sprake van monumentale bomen of oude wegstructuren en ook archeologisch gezien is de verwachting laag. Op basis van de bronnen zijn de volgende cultuurhistorische elementen geselecteerd om in het bestemmingsplan op te nemen.

WR-CH 1 Haventoeegang De pijp

WR-CH 2 Fort bij Velsen

WR-CH 3 Overig grondgebied in de gemeente zonder hoge verwachtingswaarde

---

¹⁰ Lange, 2004

¹¹ Alders en Van den Berg, 2005, p.11

¹² Dou, J.J., circa 1680

WR-CH 1 Haventoeegang De Pijp

Bestemmingsplannen hebben ook betrekking op water en ook hierbij geldt dat de (mogelijke) aanwezigheid van archeologische waarden moet worden afgewogen. Dit betekent onder meer dat bij baggerwerkzaamheden in archeologiegevoelige gebieden rekening moet worden gehouden met de aanwezigheid van archeologische waarden. Daarnaast kunnen bij het wijzigen van waterpeilen archeologische belangen in het geding zijn. Bij verlaging van het peil of bij sterke schommelingen kan verdroging van de archeologische lagen optreden, waarbij houten voorwerpen, zaden en pollen verloren kunnen gaan.

Planregel

Indien peilwijzigingen, baggerwerkzaamheden, verdiepen of dempen van De Pijp worden voorgesteld, moet rekening worden gehouden met de aanwezige of verwachte archeologische waarden.

WR-CH 2 Fort bij Velsen

Uit de 20^e eeuw dateren de forten van de Stelling van Amsterdam. Fort bij Velsen ligt in het bestemmingsplangebied en diende ter controle van het Noordzeekanaal en de havens. Het fort is gedeeltelijk afgebroken en de kringen en inundatievelden rond het fort zijn niet meer waarneembaar. Het schootsveld van Fort bij Velsen is volgebouwd met bedrijven. De forten, liniedijk, inundatiekanalen en damsluizen zijn aangewezen als bouwkundig monument (UNESCO Werelderfgoed). Fort bij Velsen is aangewezen als bouwkundig rijksmonument. De aanwijzing als rijksmonument duidt op een hoge waarde van het fort. Ter plaatse van het fort zijn restanten te verwachten van militaire activiteiten (mobilisatie) en de bouw van de forten. Daarbij kunnen concreet sporen verwacht worden van munitie, loopgraven, wapens, gebruiksvoorwerpen en gereedschappen.

Planregel

Vanwege de monumentenstatus dient bij werkzaamheden aan het fort een vergunning te worden aangevraagd bij de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Bij de vergunningverlening worden de archeologische belangen meegewogen bij alle grondroerende werkzaamheden.

WR-CH 3 Overig grondgebied zonder hoge verwachtingswaarde

Het bestemmingsplangebied ligt in de zone die op de beleidskaart Archeologie is aangegeven als 'Overig grondgebied in de gemeente zonder hoge verwachtingswaarde'. Dit wordt als dubbelbestemming Archeologie ongewijzigd gehandhaafd in het onderhavige bestemmingsplan.

De bodem kan archeologische waarden bevatten, maar de ligging daarvan is nog onbekend. Er kunnen hier en daar zowel resten aanwezig zijn van middeleeuwse of latere activiteiten, waarvan de positie van tevoren niet of moeilijk is in te schatten.

Planregel

Zodra de oppervlakte van het plangebied meer dan 2.500 m² bedraagt en de bodemverstoring dieper dan 40 cm reikt.¹³ In die gevallen zal door middel van karterend booronderzoek worden vastgesteld of archeologische waarden daadwerkelijk binnen het plangebied aanwezig zijn en zo ja, op welke locaties deze zich bevinden. Geadviseerd wordt om de boringen uit te zetten in een verspringend grid met een onderlinge afstand van 25 meter.¹⁴

---

¹³ Dit is conform hetgeen is geadviseerd in de Beleidsnota Cultuurhistorie gemeente Beverwijk.

¹⁴ Boormethode E1 Leidraad IVO

4. Cultuurhistorie in het bestemmingsplan

In de toelichting van het bestemmingsplan dient een beschrijving te worden opgenomen van de wijze waarop met de in het gebied aanwezige cultuurhistorische waarden en in de grond aanwezige of te verwachten monumenten rekening is gehouden. De opsteller en vaststeller van het bestemmingsplan is daarmee dus verplicht om breder te kijken dan alleen naar het facet archeologie. Ook de facetten historische (stede)bouwkunde en historische geografie dienen te worden meegenomen in de belangenafweging. In het plangebied zijn drie waardevolle cultuurhistorische elementen aanwezig. In principe kunnen nog belangwekkende archeologische vindplaatsen binnen het bestemmingsplangebied aanwezig zijn, waarmee tijdens toekomstige planontwikkeling en -realisatie boven een zekere omvang rekening gehouden dient te worden.

Tekstsuggestie voor de Toelichting

Cultuurhistorie

De Monumentenwet biedt bescherming aan archeologische en cultuurhistorische monumenten. Middels deze wet is het sinds 2007 verplicht archeologie planologisch te beschermen via het bestemmingsplan, gebouwde monumenten worden beschermd via verordeningen. De wet biedt geen bescherming voor historisch geografische elementen, zoals dijken, historische sloten, wegen etc. Daar komt per 1 januari 2012 verandering in. Het Besluit op de ruimtelijke ordening wordt dan vastgesteld. In de Bro is bepaald dat alle cultuurhistorische waarden moeten worden geïnventariseerd en meegewogen in bestemmingsplannen. Voor het onderhavige plan is dat gebeurd door middel van een cultuurhistorische verkenning en worden de haventoeegang De Pijp, Fort bij Velsen en archeologische resten in de bodem opgenomen als dubbelbestemming Cultuurhistorie.

Historische ontwikkeling plangebied

Het bestemmingsplangebied Haven en Parallelweg ligt in het stroomgebied van het oude Oer-IJ op de oever van het Wijkermeer. Het Oer-IJ had een monding in zee, eerst bij Heemskerk, later bij Castricum. Het plangebied ligt ten zuidoosten van Beverwijk dat uit twee middeleeuwse nederzettingen is ontstaan, te weten Sint Agathendorp en Wijk, aan de oever van het Wijkermeer. Het Oer-IJ en de restgeulen ervan (na de dichtslibbing van de monding in zee) werden gebruikt voor scheepvaart. Het Wijkermeer stond in het begin van de Middeleeuwen in verbinding met de Zuiderzee, waardoor het Wijkermeer een belangrijke rol speelde.

In het bestemmingsplangebied kunnen bewoningsresten voorkomen uit allerlei perioden vanaf de prehistorie. Daarom dient bij grondroerende werkzaamheden vanaf een bepaalde omvang rekening te worden gehouden met archeologie. De archeologiegebieden van de gemeente zijn weergegeven op de vastgestelde archeologische beleidskaart uit 2007 die onderdeel uitmaakt van de beleidsnota Cultuurhistorie.

Aan vergunningen voor werkzaamheden die binnen deze gebieden de bodem roeren (bodemingrepen), zullen door de gemeente voorwaarden worden verbonden ten aanzien van behoud in situ dan wel het door de initiatiefnemer laten uitvoeren van archeologisch onderzoek door een tot de markt toegelaten archeologiebedrijf.

Verbeelding

De cultuurhistorische elementen worden op de verbeelding aangegeven als dubbelbestemming cultuurhistorisch (WR-CH).

Literatuur- en documentatielijst

- Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS)
- Cultuurhistorische Waardenkaart Noord-Holland en de Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie: www.noord-holland.nl
- Kadastrale minuut: www.dewoonomgeving.nl: S.P. van Diggelen, Kadastrale minuutplan van Wijk aan Duin, sectie B, Gemeente Wijk aan Zee en Wijk aan Duin, 1817.
- www.historischbeverwijk.nl
- Atlas van Historische Topografische Kaarten Noord-Holland. Bladen van de Chromotopografische Kaart van het Koninkrijk der Nederlanden schaal 1:25.000, blad 310, 1894 - 1923, Landsmeer, 2003.
- Boddaert, M. & A. Mak (red.): Topografische Atlas Noord-Holland 1:25.000, Emmen, 2004.
- Bodemkaart van Nederland 1:50.000, Blad 19 Alkmaar West, DLO-Staringcentrum, 1995.
- Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000, Blad 19 Alkmaar - 20 Lelystad (gedeeltelijk), Stichting voor Bodemkartering, Wageningen, 1979.
- Geologische kaart van Nederland 1:50.000, Blad 19 Alkmaar - West, Rijks Geologische Dienst Haarlem, 1984.
- Grote Historische Provincie Atlas Noord-Holland 1849-1859, 1:25 000, Groningen, 1992
- Kaartboek uitwaterende sluizen in Kennemerland en West-Friesland 1745, uitgevermaatschappij Canaletto, Aphen aan de Rijn, 1980.
- Dienst Openbare Werken Kaart van Beverwijk, 1981.
- Berendsen, H.J.A., 1997: Landschappelijk Nederland. Van Gorcum, Assen.
- Haartsen, A./J. Lenten/C. ten Oever-van Dijk, 2000: Cultuurhistorische Waardenkaart Noord-Holland. De cultuurhistorie van Kennemerland, Haarlem (Provincie Noord-Holland).
- Linden, J. van der: 'Een straatje om in Beverwijk'. Uit www.historischbeverwijk.nl
- Venetien, J. van en K.N. Hoogovens en Staal fabrieken N.V., 1968: Hart van Kennemerland. Album van leven en werken in Midden-Kennemerland door de eeuwen heen.
- Visser-Poldervaart, M., Alders, G.A., Diepeveen-Jansen, M., Reneerkens, M. & R. Schrijver 2004; Cultuurhistorisch kader voor het bestemmingsplan Tuinstad-Westertuinen, Wormer.
- Visser-Poldervaart, M. & G.P. Alders, 2004: Cultuurhistorisch kader voor het bestemmingsplan Beverwijk-West, SCENH-rapport 53, Wormer.

Afbeeldingen

Afbeelding 1

Ligging van het bestemmingsplangebied Haven en Parallelweg in Noord-Holland.
(bron: gemeente Beverwijk).

Afbeelding 2

ARCHIS-kaart van het onderzoeksgebied. De blauwe lijnen geven archeologische onderzoeken aan (twee bureauonderzoeken in het plangebied) en de gele stippen archeologische waarnemingen (komen niet voor in het plangebied).

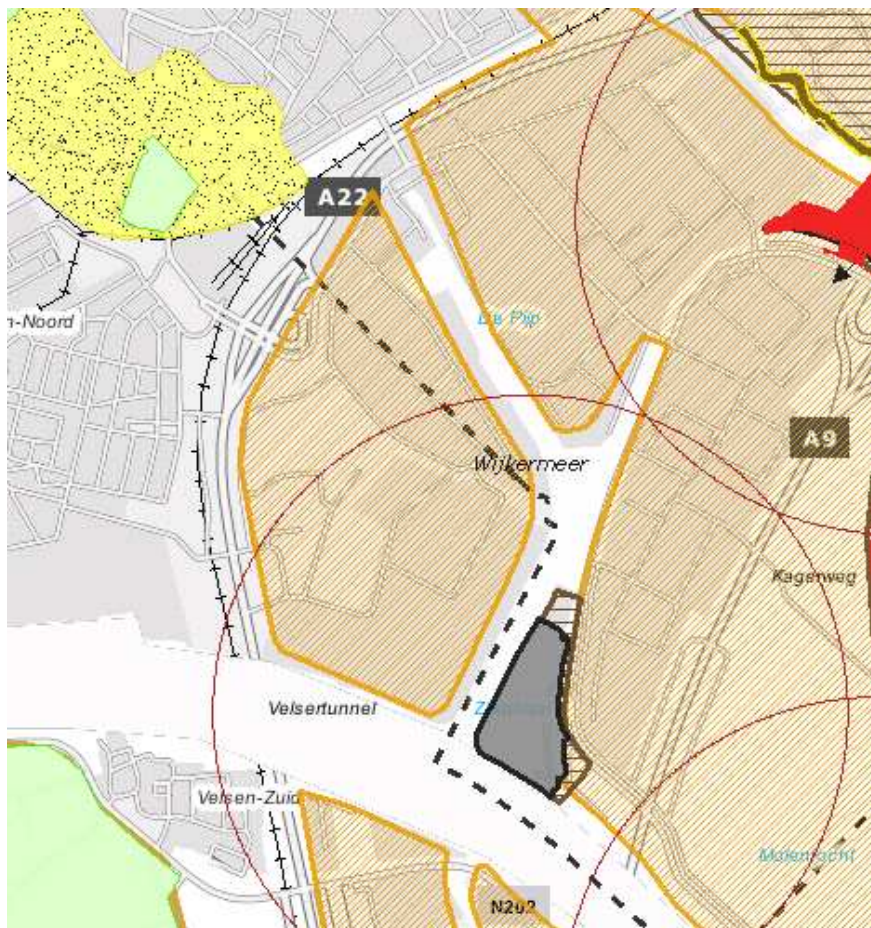
(Kaart: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten)

Afbeelding 3

Archeologische, historisch-geografische en historisch bouwkundige waarden in de omgeving van het plangebied. De oranje zones zijn de inundatiegebieden van de Stelling van Amsterdam aangegeven. De rode cirkels de schootsvelden en de grijze driehoek is Fort bij Velsen.

(Kaart: Cultuurhistorische Waardenkaart van de Provincie Noord-Holland)

Afbeelding 4

Oude kaarten van het plangebied uit de 16^e eeuw (boven), 1830-1850 (onder) en 1894 (volgende pagina).

(Kaarten: www.watwaswaar.nl en ARCHIS)

